

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle saaristolaiksi / Maa- ja metsätalousministeriö VN/10343/2024

Saaristolautakunta 26.03.2026 § 22
249/03.02/2026

Valmistelija

Saaristopäällikkö Benjamin Donner, puh. 040 483 8282
etunimi.sukunimi@parainen.fi

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt lausuntoja hallituksen esityksestä eduskunnalle uudeksi saaristolaiksi. Esitetty laki korvasi saariston kehityksen edistämistä vuonna 1981 annetun lain, joka on suurelta osin vanhentunut eikä vastaa nykylainsäädännön vaatimuksia.

Esityksen perusteluissa valtio toteaa, että saariston toimintaedellytykset ovat muuttuneet huomattavasti viime vuosikymmeninä ja että lainsäädäntöä on sen vuoksi nykyaikaistettava. Samalla painotetaan, että saaristolle ovat edelleen ominaisia erityiset rakenteelliset olosuhteet, kuten pitkät välimatkat, maantieteellinen hajanaisuus, riippuvuus vesiliikenneyhteyksistä ja pienet palveluyksiköt.

Paraisten kaupunki on Suomen saaristoisin kunta ja koostuu kokonaan saaristosta. Kaupungin rakenteelle on ominaista asuttujen saarten suuri määrä, laaja lautta- ja yhteysalusliikenne sekä palvelurakenteet, joita monessa tapauksessa on ylläpidettävä pienissä yksiköissä. Tämä merkitsee sitä, että esityksessä saaristolle tyypillisiksi kuvatut rakenteelliset olosuhteet ovat kaupungissa arkipäivää. Paraisten kaupungille on sen vuoksi erityisen tärkeää, että lainsäädännöllä ja sen soveltamisella varmistetaan, että saariston erityispiirteet otetaan myös käytännössä parhaalla mahdollisella tavalla huomioon valtion politiikassa, liikenteen ja palvelujen suunnittelussa, elinkeinotoiminnan tukemisessa ja rahoituksessa.

Esitetty laki on pääosin puitelaki, jolla säädetään periaatteista, joiden mukaan saariston erityispiirteet on otettava huomioon suunnittelussa ja päätöksenteossa. Lain tavoitteena on vahvistaa saariston elinvoimaa ja mahdollisuuksia asua saaristossa pysyvästi sekä vaalia saariston luonto- ja kulttuuriarvoja. Paraisten kaupungille on keskeistä, että nämä tavoitteet myös konkretisoituvat käytännön päätöksiksi, jotka mahdollistavat toimivien palvelujen ja elinvoimaisten paikallisyhteisöjen ylläpitämisen saaristossa.

Lakiesitys on monessa suhteessa tärkeä askel kohti nykyaikaistettua saaristopolitiikkaa. Myönteistä on lain tavoitteen selkeyttäminen ja se, että laissa todetaan, että saariston erityispiirteet on otettava huomioon suunnittelussa ja päätöksenteossa. Myös mahdollisuus käyttää saaristovaikutusten arviointeja päätösten valmistelun välineenä on tärkeä askel sen varmistamiseksi, että saariston olosuhteet otetaan huomioon paikallisen, alueellisen ja valtakunnallisen tason politiikassa.

Lausunnon muotoiluja koskevat perustelut:

Palvelujen saatavuus saaristossa

Lakiesityksen 6 §:ssä todetaan, että kuntien ja hyvinvointialueiden on huolehdittava siitä, että saariston vakituisilla asukkailla on käytettävissään palvelut saariston erityisolot huomioon ottaen. Esityksen perusteluissa painotetaan erityisesti matka-aikojen ja maantieteellisten etäisyyksien huomioon

ottamista sekä sitä, että palveluja ei pidä sijoittaa niin, että sijainti käytännössä muodostaa kynnyksen saaristossa asumiselle. Paraisten kaupungille on keskeistä, että tällä periaatteella on selvää käytännön vaikuttavuutta. Palvelujen saatavuus ei tarkoita pelkästään muodollista oikeutta palveluihin, vaan myös sitä, että palvelut ovat saavutettavissa kohtuullisessa ajassa ja kohtuullisin matkajärjestelyin. Kaupungin tavoitteena on sen vuoksi varmistaa, että saariston palvelujen suunnittelu perustuu asukkaiden, yritysten ja osa-aika-asukkaiden todelliseen arkeen. Hyvinvointialueen tarjoamat palvelut ovat erittäin tärkeitä kaikille saaristo-osille niin terveydenhuollon, pelastustoimen kuin sosiaalipalvelujen osalta, ja lausunnon vahvana painotuksena tulee olla pyrkimys varmistaa, että nämä palvelut ovat joustavasti saariston asukkaiden saatavilla myös jatkossa (5 §, 6 §, 9 §). Hyvinvointipalvelujen turvaamista molemmilla kansalliskielillä ei ole mainittu laissa, ja lausunto korostaa tämän merkitystä.

Yhteysalusliikenne ja saavutettavuus

Yhteysalusliikenne on suurelle osalle Paraisten saaristoa arjen, työn ja elinkeinotoiminnan perusedellytys. Lakiehdotuksen 7 §:ssä todetaan, että valtio vastaa siitä, että yhteysalusliikenne on käytettävissä, ja että kuntia on kuultava reittejä ja palvelutasoa suunniteltaessa. Paraisten kaupungille on tärkeää, että tätä liikennettä suunnitellaan jatkossakin tiiviissä yhteistyössä kuntien kanssa ja että palvelutaso turvataan tavalla, joka mahdollistaa asumisen ja elinkeinotoiminnan harjoittamisen saaristossa. Kaupungin tavoitteena on varmistaa, että saarten saavutettavuutta ei heikennetä kansallisilla rajoituksilla tai liikennejärjestelmän vääränlaisilla muutoksilla ja että liikennettä päivittäin kehitetään paremmaksi.

Lakiesitykseen on sisällytetty mahdollisuus maksujen perimiseen yhteysalusliikenteen palveluista, ja esityksessä on mainittu, että maksut säättää liikenne- ja viestintäministeriö. Vakituksille asukkaille ja alueen elinkeinotoiminnalle aiheutuvat kustannukset kaupunki näkee erittäin kielteisinä, mitä tulee asumisen ja elinkeinojen harjoittamisen edellytyksiin saaristossa, kun taas matkailijoilta perittävillä maksuilla voi olla sellainen myönteinen puoli, että se avaa pitkällä aikavälillä mahdollisuuksia myös kaupallisen liikenteen toimijoille, jotka voivat hyödyttää saaristoa. On tärkeää, että saaristoasiain neuvottelukuntaa ja maa- ja metsätalousministeriötä kuullaan kaikissa maksullistamiseen liittyvissä asioissa, jotta voidaan minimoida riskit, että kehitys menee väärään suuntaan, ja lausunnon painotetaan näiden tahojen kuulemista. Lakiesitykseen on lisätty uusi pykälä yhteysalusliikenteen varautumisvelvollisuudesta. Pykälä on hyvä lisäys. Lausuntoon on kirjattu lisätoive siitä, että varautumisvelvollisuus kytkettäisiin selkeästi hyvinvointialueen ja kunnan paikallisiin tarpeisiin.

Saaristokuntastatus ja valtion rahoitus

Saaristokuntastatus ja sen merkitys valtionosuusjärjestelmässä on suuri niille kunnille, joissa saaristo-olot vaikuttavat kustannusrakenteeseen. Kunnissa, jotka koostuvat kokonaan saaristosta, maantieteellisistä olosuhteista aiheutuu erityisiä kustannuksia muun muassa pienten palveluyksiköiden, pidempikestoisten kuljetusten ja laajemman infrastruktuurin myötä. Paraisten kaupungille on sen vuoksi ratkaisevan tärkeää, että saaristokuntastatus otetaan myös tulevaisuudessa huomioon valtion rahoituksessa ja että tulevat kriteerien tai asetusten uudistukset eivät heikennä rahoitusta. Kaupungin tavoitteena on varmistaa, että valtion rahoitusjärjestelmässä otetaan jatkossakin huomioon saaristo-oloista aiheutuvat rakenteelliset kustannukset. Lakiesityksessä ei ole otettu tehokkaasti käyttöön uutta saaristotypologiaa (3 §), jossa saaristo jaetaan eri luokkiin. Lausunnon korostetaan, että käyttöönotto on tärkeää pitkällä

aikavälillä. Tavoitteena tulee olla taloudellisen kompensaation lisääminen kunnille, joiden saaristo-olot ovat haastavimmat.

Saariston kehityksen seuranta

Esitykseen sisältyy myös ehdotus siitä, että valtion on laadittava säännöllisesti saariston tilanne- ja kehityskuva (13 §). Tarkoituksena on parantaa kansallisen saaristopolitiikan tietopohjaa ja seurata lain tavoitteiden toteutumista. Paraisten kaupungille tämä on tärkeä kehitysaskel, koska parempi tietopohja voi auttaa tekemään täsmällisempiä kansallisia päätöksiä ja oikeanlaisia panostuksia hyvinvointipalveluihin. Kaupungin tavoitteena on lausunnossa varmistaa, että seuranta heijastaa myös saaristokuntien tosiasiallisia olosuhteita ja antaa siten luotettavan tietopohjan tuleville päätöksille.

Parainen referenssialueena

Suomen suurimpana ja olosuhteiltaan monimuotoisimpana saaristokuntana, jolla on paljon asuttuja saaria ja laajat vesiliikenneyhteydet, Parainen muodostaa ympäristön, jossa saaristoa koskevien kansallisten päätösten vaikutukset ovat selvästi havaittavissa. Paraisten kaupungille on sen vuoksi eduksi ja luonnollista, että kuntaa käytetään referenssialueena saaristopolitiikkaa koskevilla vaikutusten arvioinneissa. Kaupungin tavoitteena on edistää kansallisten ratkaisujen kehittämistä tavalla, joka toimii todellisissa saaristo-oloissa ja siten myös maamme saariston muissa osissa.

Oheismateriaali

Maa- ja metsätalousministeriön lausuntopyyntö

Liite

1. Ehdotus lausunnoksi esityksestä uudeksi saaristolaiksi

Esittelijä

Vt. elinkeinojohtaja Peter Lindgren, puh. 050 566 2943
etunimi.sukunimi@parainen.fi

Päätösehdotus

Saaristolautakunta ehdottaa, että kaupunginhallitus hyväksyy oheisen lausunnon esityksestä uudeksi saaristolaiksi ja toimittaa sen maa- ja metsätalousministeriölle. Lausunnon viimeinen jättöpäivä on 14.4.2026, mikä edellyttää, että päätös asiassa tarkastetaan kaupunginhallituksessa välittömästi.

Päätös

Keskustelun kuluessa Tiina Johansson ehdotti, että ehdotusta muutetaan 7 §:n osalta niin, että yhteysalusliikenteen on oltava maksutonta myös matkailijoille.

Lotta Laaksonen ja Maj Björk kannattivat ehdotusta.

Puheenjohtaja ehdotti, että lautakunta äänestää esittelijän ehdotuksesta ja jäsen Tiina Johanssonin ehdotuksesta nimenhuudolla siten, että esittelijän ehdotusta kannattavat äänestävät Jaa ja Tiina Johanssonin ehdotusta kannattavat äänestävät Ei. Ehdotettu äänestysmenettely hyväksyttiin.

Äänestyksessä annettiin

Jaa-ääniä 3

Ei-ääniä 7

Äänestämättä jätti 0

Lautakunta päätti näin ollen, että lausuntoehdotuksen tekstiä muutetaan niin, että 7 §:ssä lukee, että yhteysalusliikenteen on oltava maksutonta myös matkailijoille.

Äänestyspöytäkirja liitetään pöytäkirjaan liitteenä.

Lautakunta päätti myös valtuuttaa saaristopäällikön tekemään lausuntoehdotukseen vielä joitakin vähäisiä muutoksia lautakunnan keskustelun mukaisesti. Lausuntoehdotus hyväksyttiin muilta osin.

Saaristolautakunta ehdottaa, että kaupunginhallitus hyväksyy muutetun lausunnon esityksestä uudeksi saaristolaksi ja toimittaa sen maa- ja metsätalousministeriölle. Lausunnon viimeinen jättöpäivä on 14.4.2026, mikä edellyttää, että päätös asiassa tarkastetaan kaupunginhallituksessa välittömästi.
